

ЗАСТОСУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ТА МІЖПРЕДМЕТНОЇ КООРДИНАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІВ

Стаття присвячена застосуванню культурологічного підходу та міжпредметної координації у професійній підготовці студентів нефілологічних спеціальностей. Особлива увага приділяється міжпредметній координації у навчанні професійних дисциплін та дисциплін загальногуманітарного циклу. У статті охарактеризовано сутність та особливості культурологічного підходу у підготовці студентів ЗВО.

Ключові слова: культурологічний підхід; професійна підготовка; міжпредметна координація, культура; цінності.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Культура, і як необхідний компонент, і як одна з властивих народу особливостей, забезпечує його повноцінне функціонування. Культура в педагогіці визначається як різноаспектне та водночас багатofункціональне явище. Культурологічний підхід орієнтований на вивчення культури, її матеріальних та духовних цінностей. Сутність такого підходу в освіті зумовлена процесами гуманізації й гуманітаризації та полягає у вихованні людини, її культури та моральності, спрямованої на збереження й відтворення світових культурних цінностей [5].

Цілеспрямоване використання культурологічного підходу під час дослідження та впливи на діяльність особистості у сучасному суспільстві визначено повнотою зв'язків та відносин людини з іншими культурами, а також з підсистемами власної культури, зіставляючи її з іншими соціальними явищами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Існує наукова база спрямована на підготовку фахівців з високим рівнем моральної та духовної культури у працях таких вчених як Р. О. Гришкова, Л. В. Бабич, Є. В. Корзинський, В. С. Миронов, А. В. Мудрик та інші. Формуванню професійної етики та культурних аспектів професійної підготовки присвячені праці Н. П. Волкова, В. М. Галузинського, М. Б. Євтуха, М. А. Галагузової, А. Й. Капської, Г. М. Лактіонової та інших. Однак, варто зауважити, що хоча питанню культури у професійній підготовці присвячено багато наукових праць, досі залишаються питання, що потребують більш детального вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є розкриття основних аспектів культурологічного під-

ходу та міжпредметної координації у професійній підготовці студентів у ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Через значення латинських слів «cultura, homo cultures (людина культурна)», тобто, освічена прослідковується педагогічний аспект. У такому сенсі поняття «культура» та «освіта» вживав Гегель, він вважав, що тільки оволодівши культурою людина може займатися освітою; самоосвіта можлива на основі зразків, які створює культура [4].

Р. Гришкова визначає культуру, як складний феномен, «який включає як матеріальні й соціальні явища, так і різні форми індивідуальної поведінки й організованої діяльності. Культуру як особливий компонент людської життєдіяльності не можна побачити, почути, відчуті чи спробувати. Реально різноманіття її виявлення можна спостерігати у вигляді різниці в людській поведінці і тих чи інших типах діяльності, ритуалах, традиціях. Можна побачити лише деякі виявлення культури, проте ніколи не можна побачити всю її саму загалом. Спостерігаючи різницю у поведінці, розумієш, що в їхній основі лежать культурні відмінності, і з цього починається вивчення культури. Таке розуміння культури представляє тільки абстрактне поняття, допомагає зрозуміти, чому ми робимо те, що робимо, і пояснює відмінності в поведінці представників різних культур» [4, с. 149].

Щодо культурологічного підходу можна трактувати засвоєння культури як процес особистісного відкриття, створення світу культури в собі, участі в діалозі культур, під час якого відбувається індивідуально-особистісна актуалізація закладених в ній смислів. На думку П. Гуревича, цінність виражає людський вимір культури, втілює ставлення до форм людського буття. «Вона як би стягує все духовне різноманіття до розуму, почуттів і волі людини. Таким чином, цінність –

це не тільки «свідоме», а й життєво, екзистенційно відчуте буття» [3, с. 51].

Культурологічний підхід уможливує окреслення трьох основних взаємообумовлених проблемно-сміслових аспектів освіти:

- особистісного росту (самовизначення, саморозвитку, самореалізації) за допомогою розвитку структур культурної діяльності, зрушень в особистісному культурному творчому досвіді, динаміці культури спілкування та комунікації, еволюції кола спілкування;

- зростання рівня культури (тобто якості й ступеня вираженості ціннісного змісту) окремих освітніх процесів, систем, спільнот;

- розвитку і зростання рівня культури освіти як галузі загалом, зміни соціокультурного контексту освіти (його предметних, інформаційних і суб'єктивних середовищ, моделей, форм і механізмів організації).

Застосування культурологічного підходу розширює особистий інформаційний простір студента, допомагає сформувати:

- вміння вирішувати різні типи навчально-пізнавальних завдань (розпізнавати і класифікувати різні явища і факти культури);

- виділяти й описувати моральні і естетичні складові в об'єктах культури;

- здійснювати пошук інформації;

- виділяти соціокультурні проблеми;

- поповнювати і перетворювати інформацію в залежності від конкретних завдань навчання;

- сформувати систему ціннісної орієнтації, соціально значущих мотивів поведінки та діяльності.

Вироблення у студентів широкого набору вмінь і навичок сприяють розвитку у них пізнавальної активності і самостійності. Як результат, студенти повинні проводити відбір та систематизацію соціогуманітарного матеріалу, здійснювати переробку культурологічної інформації, виділяти важливі ідеї, принципи, основні поняття, факти, проблеми культурологічного характеру тощо, встановлювати міждисциплінарні та внутрішні дисциплінарні зв'язки.

З позиції розвитку мовленнєвих навичок та здібностей, культурологічний підхід допомагає об'єктивно сприймати оточуючих людей (розуміти їх настрій, характер, читати експресію їх поведінки), формує вміння орієнтуватися в ситуаціях спілкування, знати і виконувати правила спілкування, вміння співпрацювати в різних видах діяльності (колективно ставити цілі, планувати шляхи їх досягнення, спільно виконувати, аналізувати й оцінювати досягнуте). Таке спілкування, поряд зі знанням культури іншого народу, припускає володіння певними культурологічними вміннями (співвідносити знання про іншомовну культуру зі знанням своєї культури, поводитися відповідно до вимог етикету іншого народу, вибирати адекватні способи вирішення комунікативної задачі тощо).

Звертаючись до професійної ідеології соціального працівника, нагадаємо, що він за функціональними обов'язками має виконувати триєдину роль вихователя, помічника та захисника. Соціальний працівник має за мету задоволення інтересів клієнта і, розвиваючи культуру професійних цінностей, піклується про

соціальний добробут, соціальне здоров'я, соціальну відповідальність. Система знань, що її застосовує соціальний працівник, має вплив на соціальні зміни та соціальне благополуччя як суспільства загалом, так і окремих процесів.

У професійній діяльності соціального працівника важливим стає соціокультурний та морально-етнічний ресурс. Культура виступає засобом акумуляції, збереження і передачі накопиченого людством досвіду. Тому підготовка соціальних працівників неможлива без усвідомлення матеріальних і духовних цінностей власної національної культури. Разом з тим актуальними залишаються питання, пов'язані з процесом формування міжкультурної компетенції майбутнього фахівця на основі культурологічного підходу. Розглядаючи підготовку соціальних працівників до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі, необхідно враховувати, що робота з представниками різних національностей передбачає діяльність, яка характеризується виконанням професійних обов'язків на міжнародному рівні.

В основі роботи в багатонаціональному середовищі є «діалог культур». Технологію діалогічної взаємодії розглядає В. Біблер. Технологія В. Біблера на основі діалогічної навчальної взаємодії та введення в навчальну програму вивчення культур різних народів світу сприяє цілісному розумінню поступу культур різних народів, цивілізацій, дає змогу здобувачу освіти усвідомлювати важливість кожної особистості у долі людства, значущості суспільних змін [2].

Застосування культурологічного підходу має на меті зосередження уваги на людині, яка є суб'єктом культури. Соціальний працівник повинен розуміти, що, входячи одночасно в різні культури, сучасна людина все більше вчиться визнавати реалії культури інших людей, будувати з ними спільну діяльність. Будучи фахівцем, соціальний працівник повинен, здійснюючи соціальний захист клієнта, мати професійну компетентність, відстоюючи його права, і володіти культурою, усвідомлюючи його унікальність та індивідуальність, належність до культури конкретної країни, національності.

Для ефективного функціонування в багатонаціональному середовищі звернемо увагу на умови формування людини, здатної до активної життєдіяльності в полікультурному просторі, що володіє розвиненим почуттям розуміння і повагою до інших культур, вмінням жити в мирі та злагоді з людьми різних національностей та віросповідань [9]. Запровадження культурологічного підходу є необхідною умовою для розвитку емоційної сфери студентів, утримання інтересу до навчання та засобом формування навичок адекватної комунікативної поведінки.

Як переконливо доводить дослідниця Р. Гришкова, культурологічний підхід до навчання надасть змогу ознайомити студентів з культурно-побутовими особливостями, манерою спілкування, нормами комунікативної поведінки та етикету представників різних національностей [4].

Культурологічний підхід у дослідженнях проблем педагогічної освіти включає в себе сукупність теоретичних та методологічних положень та організаційних заходів, які спрямовані на забезпечення умов для

оволодіння майбутнім соціальним працівником знань про особливості культури представників інших національностей.

У контексті культурологічного підходу до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників розглянемо міжпредметну координацію у навчанні професійних дисциплін та дисциплін загальногуманітарного циклу.

Р. Гришкова під «міжпредметною координацією має на увазі постійний динамічний багатосторонній зв'язок загальногуманітарних дисциплін та фахових дисциплін», що виступають замовниками спеціальних знань, необхідних для підготовки до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі [4, с. 234]

Через взаємозв'язок навчальних дисциплін на заходах міжпредметної координації маємо можливість підготувати майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі. Розуміння терміна «координація» та його роль з розвитком науки змінювалися. У філософському енциклопедичному словнику під терміном «координація» розуміють узгодження, сполучення, упорядкування, у відповідності до дій, понять, складових частин чого-небудь. Координація в контексті управління навчальним процесом – це узгодження навчальних програм за суміжними дисциплінами з огляду на спільність трактування досліджуваних понять, явищ, процесів і часу їхнього вивчення, тобто ретельно розроблений взаємозв'язок навчальних предметів, що сприяє інтеграції знань [7]. Проблеми координації міжпредметних зв'язків в основному розглядають питання інтегрованого навчання, зокрема розширення міжкультурних знань і розвиток вмінь професійної взаємодії.

Інтеграція (лат. *processio* – відновлення, поповнення, від *integer* – цілий) – процес зближення і зв'язку наук, що відбувається разом з процесами їх

диференціації [8, с. 501]. У Педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка це поняття визначається як «процес і результат створення нерозривно зв'язаного, єдиного і цільного у навчанні [4]. Інтеграція здійснюється через злиття в одному синтезованому курсі (темі, розділі, програмі) елементів різних навчальних предметів, злиття наукових понять і методів викладання різних дисциплін у загальнонаукові поняття й методи пізнання, комплексування й підсумовування основ наук у розкритті міжпредметних навчальних проблем» [1].

Аналіз освітнього стандарту показує, що освітньо-професійна програма підготовки соціальних працівників передбачає вивчення здобувачем вищої освіти таких циклів дисциплін:

- гуманітарної та соціально-економічної підготовки;
- математичної та природничо-наукової підготовки;
- професійної та практичної підготовки.

Один із теоретиків української соціальної роботи В. Полтавець дав визначення соціальної роботи як системи теоретичних знань і заснованої на них практики, яка має на меті забезпечення соціальної справедливості шляхом наснаження і підтримки найменш захищених верств суспільства та протидії факторам соціального виключення [6].

Висновки з вищезначеного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, процес фахової підготовки майбутніх соціальних працівників виражається у визначенні міждисциплінарних зв'язків, зв'язку фахових дисциплін зі змістом професійної діяльності, складовими якої є теоретичні та інструментальні знання в основі підготовки до майбутньої професійної діяльності соціального працівника в багатонаціональному середовищі.

Список використаних джерел

1. Беляева О. М. Професійно орієнтоване навчання латинської мови студентів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. М. Беляева ; НАПН України, Ін-т педагогіки. – Київ, 2011. – 291 с.
2. Библер В. С. Культура. Диалог культур : опыт определения // Вопросы философии. – 1989, № 6. – С. 31–43.
3. Гуревич П. С. Философия культуры. – М. : АО Аспект Пресс, 1994. – 315 с.
4. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей : Монографія. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 424 с.
5. Поликультурное образование : теоретико-методические аспекты : коллективная монография / науч. ред. М. В. Филатова. – Тула : Изд-во ТГПУ им. Л. Н. Толстого, 2011. – 109 с.
6. Полтавець В. Соціальна робота в Україні : перші кроки К. : KM Academia, 2000. – 233 с.
7. Філософський енциклопедичний словник. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
8. Философский энциклопедический словарь / под ред. А. А. Ивина. – М. 2006. – С. 584.
9. Цимбрило С. М. Полікультурне виховання студентів в умовах освітньо-виховного середовища вищого технічного навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / С. М. Цимбрило – Ужгород, 2011. – 306 с.

Ю. М. Рябова,
ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Україна

ПРИМЕНЕНИЕ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА И МЕЖПРЕДМЕТНОЙ КООРДИНАЦИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ НЕФИЛОЛОГОВ

Статья посвящена применению культурологического подхода и межпредметной координации в профессиональной подготовке студентов нефилологических специальностей. Особое внимание уделяется межпредметной координации в обуче-

нии профессиональных дисциплин и дисциплин общегуманитарного цикла. В статье охарактеризованы сущность и особенности культурологического подхода в подготовке студентов ВНЗ.

Ключевые слова: культурологический подход; профессиональная подготовка; межпредметная координация; культура; ценности.

Yu. Riabova,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

APPLICATION OF CULTURAL APPROACH AND INTERDISCIPLINARY COORDINATION IN PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS

The article is devoted to the application of cultural approach and interdisciplinary coordination in the professional training of students of non-philological specialties. Particular attention is paid to interdisciplinary coordination in the training of professional disciplines and humanitarian disciplines. The article describes the essence and features of the cultural approach in the preparation of students of higher educational institutions.

Key words: cultural approach; professional training; interdisciplinary coordination; culture; values.

Рецензенти: Мещанінов О. П., д-р пед. наук, професор;
Гришкова Р. О., д-р пед. наук, професор.

© Рябова Ю. М., 2019

Дата надходження статті до редколегії 11.05.2019